

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Шабатура Т.С., асистент

Одеський державний аграрний університет

Запропонований методичний інструментарій оцінки фінансової безпеки підприємству в контексті формування та використання фінансових потоків. Практичне застосування даної методики розглянуто на прикладі машинобудівних підприємств Одеської області. Визначені основні фактори, що негативно впливають на рівень фінансової безпеки машинобудівних підприємств. Запропоновані основні заходи забезпечення фінансової безпеки, що сприятимуть реалізації пріоритетних фінансових інтересів машинобудівних підприємств і забезпечать нарощення ринкової вартості їх бізнесу в майбутньому.

The proposed methodological tools assess the financial security of enterprises in the context of the formation and use of financial flows. Practical application of this technique is considered on the engineering of Odesa region. The main factors affecting the degree of safety engineering enterprises. The basic steps to ensure the financial security that will implement priority financial interests of engineering companies and provide Building market value of their business in the future.

Постановка проблеми. Проведення аналізу економічної безпеки підприємства неможливе без наявності необхідної інформації щодо оцінки рівня його фінансової безпеки. Наявність такої інформації необхідна не лише власникам підприємства та його менеджерам, вона також дає можливість інвесторам і кредиторам оцінити підприємство з точки зору його привабливості щодо впровадження проектів інвестування та кредитування. Тому ефективне управління фінансовою безпекою підприємства можливе лише за умови об'єктивної та своєчасної оцінки її рівня. Проте, із змінами фінансових інтересів промислових підприємств, виникає необхідність у коригуванні системи показників, що виступають головним підґрунтям для проведення оцінки їх фінансової безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням оцінки фінансової безпеки підприємства присвячено безліч наукових праць вчених, серед яких вагомим місце належить: Андрійчуку В.Г., Барановському О.І., Бланку І.О., Горячевій К.С., Гришовій І.Ю., Месель-Веселяку В.Я., Саблуку П.Т., Федоровій М.М., Чупісу А.В. та ін.[1-8]. Проте, віддаючи належне фундаментальності та важливості їх наукового доробку, на сьогодні не існує єдиного підходу до оцінки фінансової безпеки промислових підприємств, зокрема підприємств машинобудування, а тому ця проблема залишається ще досить актуальною і потребує більш глибокого дослідження.

Постановка завдання. Розглянути методичний інструментарій оцінки фінансової безпеки машинобудівних підприємств, критерієм якого виступають фінансові потоки, формування та рух яких здатен реально відображати стан фінансової безпеки. Практичну реалізацію даної методики розглянемо на прикладі машинобудівних підприємств Одеської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах функціонування економіки України пріоритетними фінансовими інтересами промислових підприємств, зокрема підприємств галузі машинобудування, виступають основні фінансові потреби підприємства щодо забезпечення його фінансової

стійкості та зростання ринкової вартості бізнесу шляхом:

- ефективності формування та розміщення фінансових потоків, що в свою чергу характеризує фінансовий потенціал підприємства та забезпечує його ліквідність фінансових;

- синхронізації фінансових потоків у часі та за обсягами, що характеризує платоспроможність та фінансову стійкість підприємства.

Виходячи з цього, пропонуємо за критерій оцінки фінансової безпеки машинобудівних підприємств обрати фінансові потоки, формування та рух яких здатен реально відображати стан фінансової безпеки. Функціональність та вплив фінансових потоків на фінансову безпеку машинобудівних підприємств зумовлюють необхідність обґрунтування нового методичного інструментарію оцінки фінансової безпеки на основі проведення аналізу ефективності формування та розміщення фінансових потоків, що виступає аналітичним забезпеченням нарощення фінансового потенціалу підприємства, а також характеризує його платоспроможність та фінансову стійкість.

Виходячи з цього, на першому етапі пропонуємо проводити попередню оцінку фінансової безпеки, яка передбачає аналіз фінансового потенціалу підприємства на основі агрегованих форм звітності, що відображають інформацію щодо формування фінансових потоків у розрізі власних і залучених джерел та розміщення їх за сферами виробництва та обігу. Це надасть можливість підприємству шляхом співвідношення темпів приросту ключових показників агрегованого балансу визначити ефективність формування та розміщення фінансових потоків за усіма сферами його діяльності. Для розгляду практичного застосування даної методики нами було обрано 26 підприємств галузі машинобудування Одеської області (табл. 1).

За даними агрегованого балансу відмітимо про неефективну інвестиційну діяльність машинобудівних підприємств, спровоковану зростанням обсягу фінансових потоків, зосереджених в необоротних активах, а саме на 61,8%, що значно випереджає зростання обсягу позитивного фінансового потоку продукції, темп зростання якого склав лише 18,3%. За умови введення в експлуатацію в наступних періодах усіх придбаних необоротних активів, а також підвищення конкурентоспроможності промислової продукції, відбудеться збільшення обсягів її реалізації, в результаті чого інвестиційна діяльність підприємств підвищиться. Поряд з цим, спостерігається зниження ефективності управління фінансовими потоками, розміщеними за сферами виробництва та обігу, внаслідок неефективної виробничої та збутової діяльності підприємств через випереджаюче зростання запасів (60,1%) порівняно з темпом зростанням позитивного фінансового потоку від продажу. Збутова діяльність підприємств характеризується надмірним зростанням дебіторської заборгованості, де темп приросту склав 59,9%, що виступає свідченням погіршення платіжної дисципліни з боку покупців.

Аналізуючи управлінські підходи до формування фінансового потенціалу підприємств через питому вагу джерел фінансування фінансових потоків в сукупному їх обсязі, відмітимо незначне падіння частки стійких джерел формування фінансових потоків в поточному році порівняно з базисним, а саме з 73,4% до 72,5%, що супроводжується зниженням їх рентабельності та характеризує фінансову діяльність підприємства як неефективну.

Таблиця 1

**Агрегований баланс формування та використання фінансових потоків
машинобудівних підприємств Одеської області**

Показники	2010 рік		2011 рік		Зміна за роки (+;-), тис.грн.	Темп приросту (падіння), %
	Сума, тис. грн.	Частка, %	Сума, тис. грн.	Частка, %.		
Актив						
Необоротні активи (А _{НА})	367025,2	43,9	593995	44,1	226969,8	61,8
Запаси (А _З)	177676,5	21,2	284418,9	21,1	106742,4	60,1
Дебіторська заборгованість (А _{ДЗ})	159549,4	19,1	255067,8	18,9	95518,4	59,9
Грошові засоби, короткострокові фінансові вкладення та інше (А _{ГЗ})	131967,6	62,4	214899,6	61,4	82932,0	62,8
Сукупний обсяг фінансових потоків, розміщених в активах (ТФП)	836218,7	100,0	1348381,0	100,0	512162,6	61,2
Пасив						
Власні джерела (П _{ВФП})	492967	59,0	772957,2	57,3	279990,2	56,8
Довгострокові позики (П _{ДОВ.П})	120006	14,4	205296,0	15,2	85290,0	71,1
Короткострокові кредити і позики (П _{КОР.П})	11600	1,4	20300,0	1,5	8700,0	75,0
Кредиторська заборгованість та інші короткострокові зобов'язання (П _{КЗ})	211642,7	25,3	349828,1	25,9	138185,4	65,3
Сукупний обсяг джерел формування фінансових потоків (ТФП)	836215,7	100,0	1348381,0	100,0	512165,6	61,2

**Джерело: Розраховано автором за даними статистичних звітів підприємства*

Співставлення темпу приросту сукупного обсягу джерел формування фінансових потоків (61,2%) з темпом приросту кредитів і позик (75,0%), дає підставу стверджувати про значне зниження фінансової стійкості машинобудівних підприємств, що пов'язано із стрімким зростанням їх зобов'язань. Разом з тим, помірний темп зростання позитивного фінансового потоку від реалізації продукції (18,3%) поряд з нестримним темпом зростання зобов'язань (65,3%) свідчить про суттєве зниження ступеня покриття зобов'язань підприємств галузі птахівництва.

За даними табл. 2 проаналізуємо фінансові результати діяльності машинобудівних підприємств Одеської області.

Дані агрегованого звіту про фінансові результати діяльності машинобудівних підприємств Одеської області свідчать про зростання питомої ваги обсягу витрачених фінансових потоків з 74,4 % до 75,3% та інших фінансових витрат з 28,2% до 33,4%, при одночасному зниженні частки прибутку від продажу з 25,6% до 24,7%, що виступає досить негативною тенденцією.

Агрегований звіт фінансових результатів діяльності машинобудівних підприємств Одеської області

Показники	2010 рік		2011 рік		Зміна за роки (+;-), тис.грн.	Темп приросту, (падіння), %
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %		
Позитивний фінансовий потік від реалізації продукції	51111,2	100,0	60470,6	100,0	-	18,3
Витрачання фінансових потоків	38035,9	74,4	45546,5	75,3	7510,6	19,7
Прибуток від продажу	13075,3	25,6	14924,1	24,7	1848,8	14,1
Інші фінансові витрати	14409,9	28,2	20202,6	33,4	5792,7	40,2
Прибуток до оподаткування	-1334,6	(2,6)	-5278,5	(2,7)	-3943,9	295,5
Податок на прибуток та відкладені податки	322,5	0,6	426,6	0,7	104,1	32,3
Чистий фінансовий потік	-1657,1	(3,2)	-5705,1	(9,4)	-4048,0	244,3

** Джерело: розраховано автором за даними статистичних звітів підприємства*

Як наслідок, співвідношення темпів приросту фінансових показників є неоптимальним, оскільки при зростанні позитивного фінансового потоку від реалізації продукції на 18,3% та прибутку від продажу на 14,1%, машинобудівні підприємства несуть значні збитки, про що свідчать від'ємні значення прибутку до оподаткування та чистого фінансового потоку при нестримному темпі їх зростання – 295,5% та 244,3% відповідно.

Таким чином, оптимальні співвідношення темпів приросту показників, що характеризують фінансові результати, не дотримуються, внаслідок випереджаючого темпу зростання фінансових витрат над зростанням позитивного фінансового потоку та прибутку від продажу, що призвело до збитковості машинобудівних підприємств Одеської області.

Наступним кроком запропонованої нами методики є попередня оцінка фінансової безпеки підприємств шляхом співставлення темпів приросту позитивного фінансового потоку від реалізації продукції ($T_{пфп}$) з темпами приросту ключових агрегованих статей балансу, що дає підставу для формування висновків щодо ефективності формування та використання фінансових потоків в інвестиційній, операційній та збутовій сферах діяльності, а також ефективності управління грошовими засобами та фінансовими потоками у формі короткострокових вкладень, а саме:

- при $T_{пфп} > T_{ана}$ інвестиційна фінансова діяльність підприємства характеризується як ефективна, про що свідчить випереджаюче зростання позитивного фінансового потоку від реалізації продукції над фінансовими потоками, зосередженими в необоротних активах;

- при $T_{пфп} > T_{аз}$ операційна діяльність підприємства є ефективною, оскільки темп зростання позитивного фінансового потоку від реалізації продукції перевищує темп зростання фінансових потоків у формі запасів, що виступає ознакою ефективного управління запасами;

- при $T_{пфп} > T_{адз}$ кредитна політика підприємства ефективна, свідченням чого є перевищення приросту позитивного фінансового потоку над дебіторсь-

кою заборгованістю;

- при $T_{пфп} > T_{Агз}$ використання грошових потоків підприємства є ефективним в наслідок випереджаючого зростання позитивного фінансового потоку від реалізації продукції над грошовими засобами, а отже ліквідність підприємства знижується.

У випадку протилежних значень нерівностей перед підприємством виникають фінансові ризики, що потребують негайних заходів їх нейтралізації задля уникнення фінансової небезпеки для підприємства.

Співставлення темпів приросту сукупного обсягу джерел формування фінансових потоків ($T_{сфп}$) та позитивного фінансового потоку від реалізації продукції з темпами приросту ключових агрегованих статей джерел формування фінансових потоків дає підставу для винесення висновків щодо змін фінансової стійкості підприємства, яка впливає на його фінансову безпеку:

- при $T_{сфп} > T_{Пкз+Пкор.п+Пдов.п}$ фінансова стійкість підприємства зростає, тому як темп приросту сукупного обсягу джерел формування фінансових потоків випереджає зростання фінансових потоків у формі зобов'язань;

- при $T_{пфп} > T_{Пкз+Пкор.п+Пдов.п}$ ступінь покриття фінансових потоків у формі зобов'язань підвищується.

Протилежне значення нерівностей свідчить про те, що фінансова стійкість підприємства та ступінь покриття його зобов'язань знижуються, у разі чого виникає небезпека для фінансової діяльності підприємства.

В завершенні даного етапу формуються висновки щодо ефективності зростання вартості бізнесу підприємства на основі співставлення темпів приросту позитивного фінансового потоку від реалізації продукції з темпами приросту прибутку від продажу ($T_{пр}$), прибутку до оподаткування ($T_{по}$) та чистим фінансовим потоком ($T_{чфп}$):

- при $T_{пфп} < T_{пр}$ конкурентоспроможність продукції підприємства зростає, про що свідчить випереджаюче зростання прибутку від продажу в порівнянні з темпом зростання позитивного фінансового потоку від реалізації продукції;

- при $T_{пфп} < T_{пр} < T_{по} < T_{чфп}$ ефективність бізнесу підприємства зростає.

Алгоритм попередньої оцінки фінансової безпеки машинобудівних підприємств Одеської області розглянемо за даними табл. 3.

Таблиця 3

Алгоритм попередньої оцінки фінансової безпеки машинобудівних підприємств Одеської області (2011 р.)

Показники	Значення
Інвестиційна діяльність ($T_{пфп} > T_{Ана}$)	$18,3 < 61,8$
Операційна діяльність ($T_{пфп} > T_{Аз}$)	$18,3 < 60,1$
Кредитна політика ($T_{пфп} > T_{Адз}$)	$18,3 < 59,9$
Грошові потоки ($T_{пфп} > T_{Агз}$)	$18,3 < 62,8$
Фінансова стійкість ($T_{сфп} > T_{Пкз} + Пкор.п + Пдов.п$)	$61,2 < 211,8$
Ступінь покриття зобов'язань ($T_{пфп} > T_{Пкз} + Пкор.п + Пдов.п$)	$18,3 < 211,8$
Конкурентоспроможність продукції ($T_{пфп} < T_{пр}$)	$18,3 < 14,1$
Зростання вартості бізнесу ($T_{пфп} < T_{пр} < T_{по} < T_{чфп}$)	$18,3 > 14,1 < (32,3) < (244,3)$

* Джерело: розраховано автором за даними статистичних звітів підприємства

За результатами наведеного алгоритму попередньої оцінки фінансової безпеки відмітимо про неефективне формування та використання фінансових потоків, розміщених в інвестиційній, фінансовій та операційній діяльності машинобудівних підприємств. Також через дисбаланс фінансових потоків підприємств спостерігається неефективне функціонування їх операційної діяльності, кредитної політики, відбувається зниження фінансової стійкості, ліквідності активів, ступеню покриття зобов'язань та конкурентоспроможності продукції. В результаті впливу виявлених негативних факторів та отримання значних фінансових збитків в машинобудівних підприємствах Одеської області відбувається зниження ринкової вартості бізнесу.

У разі виявлення факторів, які негативно впливають на фінансовий потенціал підприємства, знижуючи при цьому його фінансову стійкість та платоспроможність, виникає необхідність у розрахунку коефіцієнту фінансової безпеки, який здатен реально відобразити фінансове становище підприємства. Тому, після проведення попередньої оцінки фінансової безпеки, яка надала загальне уявлення про фінансовий потенціал підприємства, розрахуємо систему показників, що виступають індикаторами вимірювання рівня його фінансової безпеки. Практичне застосування даного підходу розглянемо на прикладі Одеського УВО «УТОС», що спеціалізується на виробництві електроустановчих приладах та високовольтної апаратури.

Таблиця 4

Оцінка фінансової безпеки Одеського УВО «УТОС»

Показники	2010 р.	2011 р.	2011р. до 2010р.	
			%	(+;-)
Коефіцієнт продуктивності фінансових потоків	-0,35	-0,35	-	-0,36
Коефіцієнт оборотності фінансових потоків, розміщених в оборотних активах	0,6	1,03	83,74	-0,2
Коефіцієнт поточної ліквідності фінансових потоків	0,95	0,48	28,92	-1,18
Частка поточних зобов'язань у залучених джерелах фінансових потоків	1,0	1,0	100,0	0
Коефіцієнт структури джерел формування фінансових потоків	0,18	0,34	в 2,6р.	0,21
Коефіцієнт автономії джерел формування фінансових потоків	0,79	0,72	82,76	-0,15
Коефіцієнт фінансової безпеки	-0,03	-0,04	-	-0,05

**Джерело: розраховано автором за даними статистичних звітів підприємства*

Дані наведеної таблиці свідчать про нераціональне співвідношення коефіцієнту структури фінансових потоків та коефіцієнту автономії, що негативно впливає на фінансову безпеку, адже фінансова безпека підприємства залежить від рівня інвестування та кредитування та характеризує оптимальне співвідношення власних та залучених джерел формування фінансових потоків. Так, коефіцієнт автономії характеризується негативною тенденцією до зниження за аналізований період і свідчить про зниження стабільності фінансової архітектури підприємства, про послаблення його ринкових позицій, про зниження можливостей перспективного розвитку за рахунок нарощення ринкової вартості бізнесу через використання альтернативних зовнішніх джерел фінансування.

Коефіцієнт структури фінансових потоків, навпаки, характеризується значним зростанням і свідчить про збільшення частки залучених фінансових потоків в загальній структурі, а отже і зростанням ризику структури джерел формування фінансових потоків в підприємстві.

Також спостерігається зменшення коефіцієнту поточної ліквідності фінансових потоків, що негативно впливає на здатність підприємства швидко перетворювати свої фінансові активи в грошові засоби, які необхідні для погашення короткострокових зобов'язань.

Вагомим показником у проведенні оцінки ефективності формування фінансових потоків виступає чистий фінансовий потік, позитивне значення якого свідчить про сформований в підприємстві резервний фонд фінансових ресурсів, який призначений для мінімізації або усунення ризиків фінансової діяльності. Зниження коефіцієнту продуктивності фінансових потоків впливає на можливість підприємства здійснювати розрахунки за поточні зобов'язання, що змушує його збільшувати ризик неплатоспроможності за рахунок залучення позик, що в кінцевому результаті призводить до зростання кредиторської заборгованості.

Під впливом цих негативних факторів в 2011 році Одеському УВТ «УТОС» коефіцієнт фінансової безпеки представлений від'ємним значенням і свідчить про зниження здатності підприємства попереджати та нейтралізувати фінансові загрози.

Висновки. Запропонований нами методичний інструментарій оцінки фінансової безпеки машинобудівних підприємств враховує визначення фінансових потоків як економічної категорії, віддзеркалює їх функціональні ознаки та класифікацію основних елементів; дає можливість проаналізувати ефективність формування та розміщення фінансових потоків за всіма сферами діяльності підприємства та запропонувати основні напрямки корегування фінансової політики підприємств у відношенні інвестиційної, операційної та фінансової діяльності.

Практичне застосування даної методики на прикладі машинобудівних підприємств Одеської області дало можливість зробити висновок, що через неефективне формування та використання фінансових потоків рівень фінансової безпеки підприємства значно погіршився, що унеможлиблює реалізацію його пріоритетних фінансових інтересів в майбутньому та сприяє зниженню ринкової вартості їх бізнесу.

Задля забезпечення фінансової безпеки машинобудівних підприємств та зниження вірогідності їх банкрутства необхідно розробити та запровадити механізм реалізації фінансової безпеки підприємства, який буде зорієнтований на процес управління фінансовими потоками в напрямку їх ефективного формування та використання, що сприятиме реалізації його фінансових інтересів і забезпечить нарощення ринкової вартості бізнесу в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Аграрний сектор економіки України (стан, минуле і майбутнє). / За ред. Саблука П.Т., Месель-Веселяка В.Я., Федорова М.М. – К.: ННЦ “ІАЕ” УААН, 2009. – 800 с.
2. Андрійчук В.Г. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку: [монографія] / Андрійчук В.Г. – Ніжин : ТОВ В-во «Аспект - Полі-

граф», 2007. – 216с.

3. Барановський О.І. Фінансова безпека / О.І. Барановський; Ін-т екон. Прогнозування. – К. : Вид-во "Фенікс", 1999. – 338с.

4. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью / И.А. Бланк. – К. : Изд-во "Никацентр", Эльга, 2004. – 784 с.

5. Горячева К.С. Механізм управління фінансовою безпекою підприємства : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.06.01 / К. С. Горячева. – К. : НАУ, 2006. – 17 с.

6. Гришова І.Ю. Методичний інструментарій фінансового потенціалу переробних підприємств АПК. Актуальні питання розвитку сучасної економіки. Колективна монографія. Частина 2. / ред. О.О. Непочатенко, Ю.О. Нестерук. – Умань: Видавець «Сочинський», 2011. – С.94-104.

7. Дем'яненко М.Я. Фінансова підтримка агропромислових виробництва через механізм здешевлення кредитів// Бюджетна політика у контексті стратегії соціально-економічного розвитку України: У 6 т. –К.: НДФІ, 2004. – Т.4: Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі/ М.Я.Азаров, Ф.О.Ярошенко, О.І. Амоша та ін., розд.8.1. – С.242-262.

8. Чупіс А.В. Оцінка, аналіз, планування фінансового становища підприємства : монографія / [Чупіс А.В. та ін.]. – Суми : Довкілля, 2001. – 404с.

Рецензент: д.е.н., професор Гришова І.Ю.

УДК 336:338.432:637.134

ДЕРЖАВА У РОЗВИТКУ МОЛОКОПЕРЕРОБНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Шваб О.В., аспірант

ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН

Проаналізовано заходи держави щодо підтримки та розвитку секторів виробництва та переробки молока. Визначено пріоритетні напрямки вдосконалення державної політики на шляху якісних перетворень у молокопереробній галузі України.

State measures on support and development of dairy and dairy proceeding industries have been analyzed. Priority ways of improving government policy according quality changes in dairy industry are defined.

Постановка проблеми. Структурні зміни у сільському господарстві проходять дуже повільно. У 2012 р. близько 80 % молока на переробку надходило від особистих селянських господарств, що свідчить про низький рівень розвитку галузі молоковиробництва і малу економічну потужність галузі. В той же час можливості сектору виробництва молока в Україні значно перевищують існуючий рівень. Необхідність розробки стратегії на рівні держави щодо розвитку молокопереробної галузі як стратегічної для українського суспільства обумовлюють актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Учасі держави у розвитку молокопереробної галузі України приділено багато уваги з боку науковців і дослідників – практиків, серед них слід відмітити М. Я. Дем'яненка, П. Т. Саблука, В.Суторміну, С.В. Науменкову, В. М. Марченко, Я. Кудрю, Ю.С. Лихачову, Т. Фролову, П.К. Канінського, П.В. Шваба та ін. Потребують подальшого дослідження питання державної політики щодо підтримки галузі молокопереробки в забезпеченні продовольчої безпеки країни.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення особливостей функціонування української економіки і, зокрема, молокопереробної галузі в умовах законотворчих процесів.